

Отримано 30.11.2023
Голова разової
спеціалізованої вченої
ради ДФ 17.051.077
Череп А.В. Черп

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 17.051.077
у Запорізькому національному університеті
доктору економічних наук, професору,
в.о. завідувача кафедрою фінансів,
банківської справи та страхування
Запорізького національного університету
Череп Аллі Василівні

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Шаульської Лариси Володимирівни,
доктора економічних наук, професора, професора кафедри економіки
підприємства Київського національного університету імені Тараса Шевченка
на дисертаційну роботу Куценка Олександра Анатолійовича
на тему «Формування стратегії забезпечення
фінансово-економічної безпеки підприємства»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 – Економіка
(галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки)

1. Актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. На фоні високого рівня невизначеності зовнішнього середовища, стрімкого технологічного розвитку та викликів неекономічного характеру суттєво змінюється система пріоритетів суб'єктів господарювання, наслідком чого є підняття питань безпеки бізнесу з функціонального рівня на стратегічний. Суперечливий вплив факторів ринкового середовища на результати фінансово-господарської діяльності обумовлює потребу формування стійкої конкурентоспроможності та захисту від небажаних наслідків, що комплексно забезпечується ефективною системою фінансово-економічної безпеки. Зростання рівня фінансово-економічної безпеки сприятиме підвищенню платоспроможності, фінансової стійкості, попередженню ситуації банкрутства, формуванню конкурентних переваг.

Отже, розробка та впровадження інструментів управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки є актуальним комплексним завданням, що охоплює побудову стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки та

механізму її реалізації з метою підвищення ефективності функціонування промислових підприємств.

Дисертація Куценка О. А. спрямована на вирішення зазначеного актуального завдання, яке реалізується шляхом наукового обґрунтування теоретико-методичних підходів, а також розробки практичних рекомендацій щодо формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, що підтверджує своєчасність та затребуваність проведеного дослідження з боку теорії та практики.

Актуальність проблематики дисертації, наукова та практична спрямованість підтверджуються її зв'язком з науковими темами, що виконуються в рамках науково-дослідної роботи економічного факультету Запорізького національного університету, а саме: «Формування фінансової політики інвестиційно-інноваційного розвитку конкурентоспроможної економіки в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0119U000269), в межах якої автором надано визначення поняття «стратегія забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства», удосконалено концептуальний підхід формування інструментарію забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств; «Соціально-економічні передумови, використання та розвиток практик, інструментів та методів ефективного управління людськими ресурсами вітчизняних підприємств з урахуванням сучасних глобалізаційних процесів» (державний реєстраційний номер 0121U114693), де автором удосконалено систему управління забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств (довідка № 01/01-13/10 від 27.02.2023 р.). Авторський науковий доробок при виконанні цих тем забезпечив підґрунтя для написання дисертації.

2. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані в дисертації, їх ступінь обґрунтованості та достовірності. Докладне вивчення тексту дисертації, наведених в ній даних, проведених розрахунків та сформульованих висновків дозволяють відзначити, що наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, є

обґрунтованими з теоретичної і методичної точки зору та достовірними, базуються на сучасних теоріях, наукових працях зарубіжних та вітчизняних економістів щодо оцінки фінансово-економічної безпеки підприємства, обґрунтування стратегії її забезпечення, аналізі статистичних даних.

Актуальною та коректно сформульованою є мета дослідження, яка відповідає обраній темі наукової роботи та полягає в удосконаленні теоретико-методичних підходів і розробці практичних рекомендацій щодо формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Для досягнення мети автором поставлено й вирішено завдання теоретичного, методичного та прикладного характеру, які цілком відповідають заявленій темі. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави констатувати, що в цілому автору вдалося вирішити завдання та досягти поставленої мети. Завдання співвідносяться з ознаками наукової новизни дослідження, що свідчить про оригінальність обраних автором шляхів вирішення зазначених завдань.

Об'єкт, предмет та мета роботи логічно пов'язані. Об'єктом дослідження виступає процес формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Предметом дослідження є теоретико-методичне забезпечення та науково-практичні рекомендації щодо формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Вирішення у роботі конкретних наукових завдань відрізняється системним підходом та базується на використанні автором широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів наукових досліджень, які становлять методологічну основу дисертаційного дослідження, а саме: системного аналізу та синтезу, порівняння, термінологічного аналізу – для узагальнення підходів до визначення понять «економічна безпека», «фінансова безпека», «фінансово-економічна безпека підприємства», уточнення сутності дефініції «стратегія забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства»; методи систематизації та порівняння, узагальнення – для удосконалення концептуального підходу формування інструментарію забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств; системний підхід та узагальнення – для

формування системи управління забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств; процесний та ситуаційний підхід, узагальнення, порівняння – для формування механізму управління забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств; методи статистичного аналізу – для дослідження фінансового стану промислових підприємств як індикатора фінансово-економічної безпеки; економіко-статистичні методи, коефіцієнтний метод, метод інтегральної оцінки, метод експертних оцінок, узагальнення – для розвитку науково-методичного підходу оцінки стану фінансово-економічної безпеки підприємств, методичного підходу визначення ступеня впливу факторів ринкового середовища на діяльність, стан економічної безпеки підприємств та вибору інструментів управління, дослідження рівня економічної безпеки, визначення ступеня впливу факторів; метод групування, метод порівняння, абстрактно-логічний метод, метод індукції та дедукції – для формування підходу до розробки, вибору, впровадження стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки на промислових підприємствах; графічний метод – для наочного представлення економічних даних, отриманих у процесі дослідження.

Дисертаційна робота має логічну структурну побудову, її зміст повною мірою розкриває тему наукового дослідження. Між розділами та підрозділами роботи є належний взаємозв'язок, всі розділи містять рисунки, таблиці, посилання на літературні джерела. Наведені в роботі дані підтверджені в ході дослідження. Висновки до розділів дисертаційної роботи та загальні висновки є логічними й підтверджені результатами апробації на науково-практичних конференціях, публікацією у наукових фахових виданнях, впровадженням авторських пропозицій у діяльність відповідних підприємств. Слід відзначити, що наукові завдання, отримана наукова новизна та сформовані висновки дисертації взаємопов'язані.

Одержані результати дисертаційної роботи характеризуються науковою новизною, придатні для подальшого удосконалення існуючих і розроблення нових методичних положень та прикладних аспектів вирішення питань щодо формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки

підприємства. Отже, є підстави стверджувати, що основні положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані і достовірні.

3. Структура та основні наукові результати дисертації. Дисертаційна робота Куценка О. А. за структурою складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 357 сторінок, у тому числі основний зміст роботи викладено на 200 сторінках. Робота містить 6 додатків на 91 сторінці, 294 найменування в списку використаних джерел, які викладені на 35 сторінках, 27 таблиць, 34 рисунки. За змістом, структурою та оформленням дисертація повністю відповідає вимогам МОН України.

Робота написана українською мовою. Стиль викладення матеріалів дослідження відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, вирізняється науковістю, системністю, обґрунтованістю, логічністю та послідовністю. Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Зміст сформульованих наукових завдань структурно та логічно узгоджений, їх кількість є достатньою для розкриття теми дисертації та досягнення поставленої мети.

Кожен з розділів та підрозділів роботи містить результати, що становлять значний науковий інтерес та є обґрунтованими і достовірними.

У першому розділі «Теоретико-методичні основи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств» на основі аналізу та узагальнення основних наукових поглядів щодо понять «економічна безпека», «фінансова безпека», «фінансово-економічна безпека підприємства», «стратегія економічної безпеки підприємства» (с. 26-43) надано авторське бачення дефініції «стратегія забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства» (с. 44). Далі автором удосконалено концептуальний підхід формування інструментарію забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств (с. 46-63), а також сформовано систему управління забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств та встановлено, що її реалізація забезпечить своєчасне виявлення

факторів ринкового середовища, ефективність роботи механізму управління (с. 64-81).

У другому розділі «Тенденції розвитку та стан фінансово-економічної безпеки промислових підприємств» удосконалено механізм управління забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, розглянуто його структуру (с. 84-102). Проведено аналіз фінансового стану промислових підприємств як індикатора фінансово-економічної безпеки та досліджено показники фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності, рентабельності, здійснено оцінку ймовірності банкрутства підприємств (с. 103-127). Також проаналізовано праці вчених щодо розкриття питання оцінки економічної і фінансової безпеки підприємств та удосконалено науково-методичний підхід оцінки стану фінансово-економічної безпеки підприємств, який дозволить провести комплексну оцінку стану фінансової та економічної діяльності, рівня складових економічної безпеки та загального рівня безпеки (с. 128-145).

В межах третього розділу «Вдосконалення стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки промислових підприємств» удосконалено науково-методичний підхід визначення ступеня впливу факторів ринкового середовища на діяльність, стан економічної безпеки підприємств та вибору інструментів управління (с. 148-168). Проведено оцінку стану фінансово-економічної безпеки, дослідження ступеня впливу факторів ринкового середовища на діяльність, стан економічної безпеки підприємств, вибір інструментів управління на підприємствах Запорізького регіону (с. 169-197). Удосконалено науково-методичний підхід до розробки, вибору, впровадження стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки на промислових підприємствах та сформовано декілька видів стратегій відповідно до впливу загроз, ризиків, рівня фінансово-економічної безпеки, категорії моделювання результатів діяльності (с. 198-225).

В межах усіх розділів і підрозділів дисертації простежується логічно послідовне та обґрунтоване виконання поставленого завдання. Таким чином, результати наукового дослідження Куценка О. А. представлені в дисертаційній

роботі, достатньо обґрунтовані і мають наукову достовірність. Висновки за всіма розділами та загальні висновки є логічними та зрозумілими. Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності промислових підприємств. Назва дисертаційної роботи «Формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства» повністю відповідає її змісту, що підтверджується метою дослідження та вирішеними у процесі її досягнення завдань. Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою із логічно зв'язною, цілісною композицією, науковим стилістичним наповненням та авторською манерою викладення матеріалу.

4. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Усі наукові положення, сформовані Куценком О. А. самостійно та відображають особистий внесок дисертанта в розвиток економічної науки. Ґрунтовний аналіз дисертації та публікацій дисертанта свідчить про наявність елементів наукової новизни теоретичного, методичного та прикладного характеру.

Серед нових наукових результатів теоретичного характеру слід виокремити щонайменше дві тези. По-перше, автором удосконалено концептуальний підхід до формування інструментарію забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств (с. 51-63). На цій основі з'являється можливість сформувати базис для побудови та подальшого використання інструментарію забезпечення фінансово-економічної безпеки. Запропонований інструментарій охоплює сучасні принципи та технології управлінського впливу, а також науково-методичні підходи, що в сукупності дозволяє сформувати систему заходи щодо підвищення рівня фінансово-економічної безпеки та проведення її оцінювання. По-друге, автором обґрунтовано зміст поняття «стратегія забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства», яке запропоновано розглядати як модель дій та інструментів для забезпечення стійкого рівня фінансово-економічної безпеки шляхом застосування підходів, методів, функцій, принципів, програмного та ресурсного забезпечення, врахування взаємодії з стратегією розвитку, системою та механізмом управління, що гарантуватиме відновлення,

підвищення, підтримання рівня фінансово-економічної безпеки, уникнення кризового стану, нейтралізацію впливу факторів, загроз, ризиків протягом коротко- та довгострокового періоду за умови впровадження відповідного виду стратегії та сприятиме економічному, фінансовому розвитку, формуванню економічної рівноваги (с. 44).

Блок нових положень науково-методичної спрямованості охоплює такі результати:

удосконалено науково-методичний підхід до оцінювання стану фінансово-економічної безпеки підприємств, основою якого є використання послідовності етапів аналізу фінансового стану, оцінювання рівня складових економічної безпеки та загального рівня безпеки на підставі використання шкали оцінювання. Результати дослідження дозволили виявити проблеми, сформулювати заходи щодо підвищення рівня фінансово-економічної безпеки, що сприятиме покращенню фінансових результатів діяльності підприємств (с. 130-145);

удосконалено науково-методичний підхід до визначення ступеню впливу факторів ринкового середовища на діяльність, стан економічної безпеки підприємств та вибір інструментів управління, в рамках якого виділено два напрями: дослідження ступеню впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища; вибір інструментів управління забезпечення фінансово-економічної безпеки. Використання підходу забезпечує для підприємств можливість визначення потреб та правильного обрання інструментів управління – системи, механізму, стратегії забезпечення, а також їх впровадити (с. 149-168);

запропоновано науково-методичний підхід до розробки, вибору, впровадження стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки на промислових підприємствах, який включає блоки, етапи та дозволяє на підставі врахування ступеню впливу факторів, рівня фінансово-економічної безпеки, категорії моделювання результатів діяльності виокремити чотири види стратегії, використання яких дозволить забезпечити високий рівень безпеки, покращити стан фінансово-господарської діяльності, нейтралізувати негативний вплив факторів (с. 200-225).

Узагальнюючими науковими результатами, спрямованими на досягнення мети дослідження є:

удосконалена систему управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств, яка реалізується на підставі дотримання набору етапів та її використання дозволяє дослідити, врахувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, формувати декілька варіантів управлінських рішень, а також є необхідним задля ефективної роботи механізму управління, що сприятиме підвищенню рівня фінансово-економічної безпеки (с. 66-81);

удосконалено механізм управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств на основі поєднання процесного і ситуаційного підходів, що формує основу подолання негативного впливу факторів ринкового середовища, нейтралізує вплив загроз, відновлює рівень економічної безпеки, що сприятиме покращенню показників роботи підприємств (с. 86-102).

5. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Отримані у дисертаційній роботі результати, висновки та рекомендації мають теоретичне та практичне значення. Наукове значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних науково-методичних рекомендацій, спрямованих на формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Практичні рекомендації, що містяться в дисертації, впроваджено в діяльність: ТОВ «Запорізький інструментальний завод» для дослідження рівня економічної безпеки, вибору та впровадження стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки, формування плану заходів покращення фінансово-господарської діяльності (довідка №743 від 20.12.2022 р.); ПрАТ «Запорізький абразивний комбінат», а саме пропозиція щодо оцінки стану фінансово-економічної безпеки, дослідження ступеня впливу факторів ринкового середовища та вибору інструментів управління, підвищення ефективності роботи (довідка №8/1712 від 27.01.2023 р.); ТОВ «Запорізький

механічний завод», а саме пропозиція щодо використання системи і механізму управління забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств (довідка №1347-1/6 від 14.02.2023 р.); ПрАТ «Запоріжтрансформатор» для дослідження рівня фінансово-економічної безпеки, впровадження системи, механізму управління та стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки (довідка №1/11-247 від 06.03.2023 р.). Напрацювання автора щодо формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств враховані в діяльності Запорізької обласної ради (довідка №01-35/0291 від 29.06.2023 р.).

До основних розробок, які мають практичне значення, слід віднести: систему управління забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств; механізм управління забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств; науково-методичний підхід оцінки стану фінансово-економічної безпеки підприємств; науково-методичний підхід визначення ступеня впливу факторів ринкового середовища на діяльність, стан економічної безпеки підприємств та вибору інструментів управління; науково-методичний підхід до розробки, вибору, впровадження стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки на промислових підприємствах.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання для забезпечення зростання рівня фінансово-економічної безпеки на промислових підприємствах, оцінки ступеня впливу факторів ринкового середовища, впровадження інструментів управління. Основні положення й висновки дисертації, що мають прикладний характер, стали базою для розробки певних заходів на підприємствах Запорізької області.

Теоретичні положення, що становлять наукову новизну дисертаційної роботи, використовуються у навчальному процесі економічного факультету Запорізького національного університету при викладанні дисциплін «Фінансовий аналіз в фінансових установах та на підприємствах»; «Управління фінансовою санацією та банкрутство підприємств»; «Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства» (довідка № 01/01-13/248 від 29.12.2022 р.).

6. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях автора. Основні наукові результати дисертації висвітлені в 13 наукових працях, серед яких: 4 статті у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз (Куценко О. Методичні засади оцінки стану фінансово-економічної безпеки та вибору інструментів управління для промислових підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Т. 7, №4. С. 297–303. (0,83 друк. арк.) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), WorldCat, Google Scholar (США), Windows Live Academic, ResearchBible (Японія), Open Academic Journals Index (США), CiteFactor (США), InfoBase (США)).**; Куценко О. Теоретико-методичні засади формування та використання механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки промислових підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. Економічні науки*. Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2022. №2, Т. 2 (304). С. 80–86. (0,77 друк. арк.) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США), CrossRef (Великобританія)).**; Куценко О. Сутність та значення стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки промислових підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. Економічні науки*. Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2022. №6, Т. 2 (312). С. 270–277. (1,05 друк. арк.) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США), CrossRef (Великобританія)).**; Kutsenko O. A., Lepokhin O. V. Strategy for ensuring financial and economic security of industrial enterprises: development, selection and implementation. *Financial Strategies of Innovative Economic Development: Proceedings Scientific Publications (Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки: Збірник наукових праць)*. Zaporizhzhia : Publishing House “Helvetica”, 2022. Issue 4(56). P. 106–112. (0,76 друк. арк., особистий внесок автора: 0,46 друк. арк., удосконалено підхід до розробки, вибору, впровадження стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки

на промислових підприємствах) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща)*)).); 1 стаття у зарубіжній колективній монографії (Kutsenko O. Peculiarities of the formation and implementation of the system of ensuring financial and economic security of industrial enterprises under the condition of variability of the market environment. *Anti-crisis management: global trends and national peculiarities: scientific monograph* / edited by R. Bendaravičienė, K. Shaposhnykov. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. P. 275–289. (0,92 друк. арк.)); 8 тез доповідей за матеріалами конференцій.

Загальний обсяг опублікованих праць становить 5,45 друк. арк. (особисто автору належить 5,15 друк. арк.), що дозволяє вважати виконаними вимоги п. 5, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами)).

Положення дисертаційного дослідження, які складають наукову новизну, повністю висвітлені у фахових виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях. Сформульовані у дисертації наукові результати, висновки, рекомендації і пропозиції належать особисто автору, є його науковим доробком. Особистий внесок здобувача є достатнім.

7. Дотримання академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій Куценка Олександра Анатолійовича, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не дає підстав констатувати допущення здобувачем порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації). Зокрема, дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень, відомостей шляхом цитування; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає прагнення надати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і її окремих положень. Незважаючи на загальну позитивну оцінку викладених в дисертації наукових положень, висновків та рекомендацій, слід відзначити певні дискусійні положення та зауваження, що полягають у наступному:

1. У роботі автором достатньо уваги приділено дослідженню понять «економічна безпека», «фінансова безпека», «фінансово-економічна безпека підприємства», «стратегія економічної безпеки підприємства» (с. 26-43), але не конкретизовано переваги і недоліки досліджуваних підходів у схематичному вигляді та відсутнє авторське визначення понять.

2. У підрозділі 1.2 удосконалено концептуальний підхід формування інструментарію забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств (с. 51-63), одним з блоків якого є складові, тобто інструментарій забезпечення фінансово-економічної безпеки. В рамках наведеного інструментарію в дисертації представлено інструменти управління та науково-методичні підходи, проте варто було б розкрити послідовність їх розробки та впровадження, що дозволить підприємствам успішно їх використовувати.

3. Додаткового аналізу потребують моделі оцінки ймовірності банкрутства на промислових підприємствах, оскільки у підрозділі 2.2 проведена оцінка лише за моделлю О.О. Терещенко (с. 126-127), що є недостатнім для поглиблення результату дослідження.

4. Автором у підрозділі 2.3 удосконалено науково-методичний підхід оцінки стану фінансово-економічної безпеки підприємств, який реалізується шляхом дотримання послідовних етапів (с. 130-131). Вважаємо, що доцільно було б включити до складових економічної безпеки екологічну складову та розрахувати інтегральний показник за означеною складовою, що допомогло б більш детально провести оцінку рівня економічної безпеки підприємства.

5. У роботі удосконалено науково-методичний підхід визначення ступеня впливу факторів ринкового середовища на діяльність, стан економічної безпеки підприємств та вибору інструментів управління і передбачено проведення експертної оцінки за напрямками: оцінка характеру впливу, доцільності врахування

впливу, ступеня впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища (підрозділ 3.1, с. 149-168). На нашу думку, доцільно було б уточнити необхідність дослідження впливу факторів ринкового середовища на діяльність, стан економічної безпеки підприємств за означеними напрямками, що підсилить практичну значимість результатів дослідження.

6. У підрозділі 3.2 досліджено вплив факторів ринкового середовища на діяльність, стан економічної безпеки промислових підприємств України (с. 169-197), але не висвітлено дане питання на підприємствах за кордоном. У зв'язку із цим, доцільно було б проаналізувати вплив факторів ринкового середовища на діяльність, стан економічної безпеки іноземних підприємств, що забезпечить формування комплексного набору заходів підвищення економічної безпеки.

У цілому дисертаційна робота Куценка Олександра Анатолійовича залишає позитивне враження, а відмічені дискусійні положення і окремі недоліки не знижують її наукового і практичного значення.

Таким чином, дисертація Куценка Олександра Анатолійовича на тему «Формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства» є яскравим прикладом наукового дослідження, що виконано особисто автором, характеризується завершеністю та єдністю змісту.

9. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Куценка Олександра Анатолійовича на тему «Формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею з дотриманням вимог доброчесності, містить нові теоретичні узагальнення та науково-методичні підходи до вирішення актуального наукового завдання щодо формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Обрану тему дисертаційної роботи розкрито в повному обсязі, розв'язано поставлені завдання, досягнуто мету дослідження, отримано нові наукові результати, які мають теоретичне значення та практичну цінність.

Дисертація має концептуальний та прикладний аспекти, що є характерним для наукової роботи. Дисертаційна робота за змістом проведених

досліджень відповідає спеціальності 051 Економіка, за якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Основні положення та наукові результати достатньо повно висвітлені у публікаціях.

Враховуючи актуальність, наукову новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну значимість сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Куценка О. А. на тему «Формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства» відповідає «Вимогам до оформлення дисертації», затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – Куценко Олександр Анатолійович, є кваліфікованим науковцем, здатним на наукові узагальнення та створення нових наукових результатів, і заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
професор, професор кафедри
економіки підприємства
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Лариса ШАУЛЬСЬКА

